

УДК 811.111'276.6(44):81'1:340

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.2-11>

ІСТОРИЧНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ЮРИДИЧНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

HISTORICAL AND LINGUISTIC ASPECTS OF FRENCH BORROWINGS IN LEGAL ENGLISH

Мись Т. І.,

orcid.org/0009-0000-7582-8214

старший викладач кафедри іноземних мов

Юридичного інституту

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Стаття присвячена дослідженню французьких запозичень в юридичній англійській мові, зокрема їхньому становленню, поширенню та використанню в юридичній термінології. Аналізуються специфічні особливості цієї термінології, такі як її французьке походження, суворе використання термінів, їх формальність та стандартизованість. Окремо розглядається історичний аспект розвитку юридичної лексики в англійській мові, зокрема вплив нормандсько-французької мови після Нормандського завоювання Англії в 1066 році, коли англійська мова стала відчувати значний французький вплив. Це сприяло формуванню «Law French» – мови, яка використовувалась у судовому листуванні та на засіданнях суду. Деякі терміни та структури, введені тоді, збереглися і в сучасній англійській юридичній мові.

Метою даної статті є аналіз французьких запозичень в англійську юридичну термінологію, їх становлення, поширення та використання, а також дослідження особливостей лексичного складу англійських юридичних термінів.

Для досягнення мети дослідження використовувалися описовий, аналітичний та етимологічний методи. Також частково використано елементи порівняльного методу для зіставлення англійських та французьких юридичних конструкцій. В роботі застосовані такі словники, як «Англо-український словник юридичних термінів» і «Black's Law Dictionary», що сприяло детальному вивченню юридичних термінів та їх етимології.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному підході до аналізу французьких запозичень в юридичній англійській мові та їх впливу на розвиток юридичної лексики. Стаття також висвітлює зв'язок між старофранцузькою та сучасною англійською юридичною термінологією, а також взаємопроникнення термінів через процес «Franglais», що є важливим аспектом для розуміння трансформацій мовних одиниць у міжнародному юридичному контексті.

З історії розвитку юридичної мови можна зробити висновок, що вона пройшла значний шлях еволюції, і незважаючи на свою специфічність, терміни в англійському праві мають численні аналоги в інших мовах та правових системах. Знання цих аналогів є важливим для юристів та фахівців у галузі права, оскільки це дозволяє краще адаптуватися до різних правових систем і ефективно взаємодіяти на міжнародному рівні. Лексика юридичної мови є багатою та різноманітною, що сприяє її успішному застосуванню у міжнародних правових процесах. Вивчення юридичної термінології англійською мовою є необхідним інструментом для ефективної комунікації, аналізу та інтерпретації юридичних актів, а також участі в глобальних правових ініціативах.

Ключові слова: французькі запозичення, нормано-французька мова, Law French, Franglais, юриспруденція, класифікація термінів, юридична діяльність.

This article is devoted to the study of French borrowings in legal English, specifically their formation, spread, and usage in legal terminology. The article analyzes the specific features of this terminology, such as its French origin, strict use of terms, formality, and standardization. The historical aspect of the development of legal vocabulary in the English language is separately examined, particularly the influence of Norman-French after the Norman

Conquest of England in 1066, when English began to experience significant French influence. This led to the formation of «Law French» – a language used in legal correspondence and court proceedings. Some terms and structures introduced at that time have persisted in modern legal English.

The purpose of this article is to analyze the French borrowings in legal English terminology, their formation, spread, and usage, as well as to examine the lexical composition of English legal terms.

To achieve the objective of the study, descriptive, analytical, and etymological methods were applied. Elements of the comparative method were also partially employed to contrast English and French legal constructions. The research made use of such reference sources as the Anglo-Ukrainian Dictionary of Legal Terms and Black's Law Dictionary, which contributed to a detailed examination of legal terminology and its etymology.

The scientific novelty of the work lies in the comprehensive approach to analyzing French borrowings in legal English and their impact on the development of legal vocabulary. The article also highlights the connection between Old French and modern English legal terminology, as well as the interaction of terms through the process of «Franglais», which is an important aspect for understanding the transformation of linguistic units in the international legal context.

From the history of the development of legal language, it can be concluded that it has gone through a significant evolution, and despite its specificity, terms in English law often have equivalents in other languages and legal systems. Knowledge of these equivalents is essential for lawyers and legal professionals, as it allows them to better adapt to different legal systems and interact effectively on the international level. Legal language vocabulary is rich and diverse, contributing to its successful application in international legal processes. Studying legal terminology in English is a necessary tool for effective communication, analysis, and interpretation of legal acts, as well as participation in global legal initiatives.

Key words: french borrowings, Norman French, «Law French», «Franglais», jurisprudence, classification of terms, legal activity.

Постановка проблеми. Юридична термінологія англійської мови права має на меті забезпечити точне розуміння правових понять та норм, і використовується у різних аспектах правової діяльності, включаючи написання юридичних документів, під час судових процесів, укладаючи договірні відносини і т.д. Точне використання юридичної термінології важливо для уникнення непорозумінь та неправомірних інтерпретацій, а також для забезпечення ясності та надійності правових документів.

Юридичний термін – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях) [1, с. 1]. Терміни в юриспруденції відрізняються від звичайного загального словникового набору та вимагають певних знань та спеціалізованої лексики для їхнього повноцінного розуміння. Особливістю цих термінів є їх точність та однаковість, що забезпечує єдину мову спілкування у юридичному співтоваристві. В основі термінології в юриспруденції лежать правові норми, закони, судові прецеденти та інші юридичні акти. Вони створюють єдину основу розуміння і застосування термінів як у країні, і за її межами. Терміни в юриспруденції поділяються на кілька груп, кожна з яких має свою специфіку та сферу застосування. Це може бути, наприклад, термінологія міжнародного, кримінального, цивільного, адміністративного права і т.д. У кожній з цих областей існують свої специфічні терміни, мовні конструкції та закономірності, які вимагають від спеціаліста в галузі юриспруденції глибокого знання їх походження, значення та використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою даного питання займалися, як українські так і зарубіжні науковці. Артикуца Н.В. Розглядала основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. Лесневська К.В. і Ковальова К.О. висвітлювали основні аспекти дослідження англійської юридичної термінології у сучасному мовознавстві. Леперт О.А., Лагута Г.І., Шарамко С.В. конкретно аналізували різновиди французьких запозичень в англійській мові. Мельник Є.Ю., Верховцова О.М. вивчали місце та роль запозичень з англійської мови у сучасній французькій мові. Зарубіжні науковці такі як: Омрод В.М., Солан Л.М., Тірсема П.М., Вільямс Дж.М. та Вілліман Д. описували історію походження юридичної термінології англійської мови, етапи, вплив історичних подій і сфери використання.

Однак, попри глибоке охоплення окремих аспектів проблеми, відсутні дослідження, що розглядали б французькі запозичення в юридичній англійській мові комплексно – одночасно з історичного та лінгвістичного поглядів, у поєднанні з сучасною термінологічною практикою. Саме на цей аспект спрямована дана стаття. Її наукова новизна полягає у всебічному аналізі французьких елементів у правничій англійській, зокрема простеженні зв'язку між старофранцузькою та сучасною юридичною термінологією, а також розгляді феномену «Franglais» як прикладу міжмовного впливу в юридичному контексті.

Мета дослідження. Метою даної статті – аналіз французьких запозичень в англійську юридичну термінологію, їхнє становлення, поширення і використання, а також аналіз особливостей лексичного складу англійських юридичних термінів.

У дослідженні використано описовий, аналітичний та етимологічний методи. Описовий метод дозволив відтворити становлення та функціонування французьких запозичень у юридичній англійській мові на основі історичних джерел і прикладів з юридичної практики. Аналітичний метод застосовувався для виявлення структурних, лексичних та граматичних особливостей запозиченої термінології. Етимологічний аналіз дав змогу простежити походження окремих термінів (зокрема *voir dire*, *jury*, *plaintiff*, суфікс *-ee* тощо) і виявити закономірності трансформацій у процесі мовного запозичення. Також частково використано елементи порівняльного методу для зіставлення англійських та французьких юридичних конструкцій. У процесі роботи були використані такі джерела, як «Англо-український словник юридичних термінів» і «Black's Law Dictionary», що дозволило здійснити глибоке вивчення правничих термінів та їх етимології.

Виклад основного матеріалу. Юридична термінологія в англійській мові права має свої особливості, які є результатом довгої історії розвитку правової системи. Протягом кількох століть розвитку англійської мови, її лексика багато поповнювалася словами та термінами, пов'язаними із сферою права. Історія появи юридичної лексики в англійській мові сягає багатьох століть і відображає значний вплив різних культур та систем права на цю мову. Слід зазначити один з найважливіших історичних періодів, який сприяв появі юридичної термінології з французьким походженням. Багато юридичних термінів в англійській праві прямо або опосередковано пов'язані, навіть до тепер, французькими словами. Це зумовлено історичним впливом французького права на правову систему Великобританії. У 1066 р. відбулося Нормандське завоювання (Norman Conquest), в результаті низки битв герцог Нормандії Вільгельм Завойовник підпорядкував собі країну. Протягом кількох століть французи здійснювали управління країною, а місцеве населення мало статус кріпаків. Основні сфери держави – освіта, судова система, управління, релігія, – стали вестися виключно французькою мовою. В результаті цієї події Франція та Англія встановили тривалі культурні та лінгвістичні зв'язки, і безліч французьких юридичних термінів увійшли в активне використання в англійський правовий словниковий склад. Терміни, такі як: «*regime*» – «режим», «*police*» – «режим», «*attorney*, *advocate*» – «адвокат», «*jury*» – «присяжні» і «*plaintiff*» – «позивач», є прикладами цього впливу [2, с. 96].

Варто зазначити, що «Статут про судові дебати» («The Statute of Pleading»), який був прийнятий у 1356 р. і написаний французькою мовою, встановив, що всі юридичні дії повинні здійснюватися англійською мовою, але записи повинні вестись французькою. Проте використання французької у судочинстві тривало до XVII століття. Англійська мова стала використовуватись у різних галузях права у різний час. Заповіти стали складати англійською на початку XV століття. Статути (закони) складалися французькою до 1485 р., у період до 1489 р. статути складалися однією з двох мов (англійською або французькою) і тільки з 1489 р. почали складатися тільки англійською. На наведеній інфографіці (рис. 1), про походження англійської мови у відсотковому відношенні сучасні англійські слова походять від інших мовних груп, а саме: англо-нормандська або французька ≈29%, латинська (включаючи слова, які використовувалися

Рис. 1. Інфографіка походження англійської мови

лише в науковому, медичному і правовому контексті) $\approx 29\%$, германська мова $\approx 26\%$, інші мови $\approx 16\%$ [3, с. 68].

У період Середньовіччя юристи використовували «суміш» англійської, французької та латинської мов. Використання пар слів із різних мов призвело до виникнення пар подвійних різновидів мовної одиниці: «breaking and entering» (взлом та проникнення) – англійська / французька, «fit and proper» (поважно і шляхетно / підходящий) – англійська / французька, «lands and tenements» (земля та майно) – англійська / французька, слова нормандського походження «warranty and guarantee» (дозвіл і гарантія), що прийшли з паризького діалекту французької мови [4, с. 51].

У період нормандських запозичень до англійської юридичної лексики прийшли основні поняття права, а період паризького діалекту – терміни, які мали альтернативу в англійській мові. У результаті вийшло, що слова нормандського походження наче «розчинилися» в англійській мові. Так, терміни «fine» та «warranty» мають нормандське походження, хоча це досить складно припустити, а от терміни «police» та «regime» легко ідентифікуються, оскільки зберегли написання та наголос саме французької мови. Слід зазначити, що близько третини запозичень походило з французької мови, єдині англо-саксонські слова «answer and hearing» з'явилися як переклад латинських термінів «responsio and audito», тому що вони здавалися англійським юристам доречнішими для традиції громадянського, а не загального права. У юридичну англійську з французької законної мови прийшли стійкі словосполучення, де прикметник слідує за іменником, що властиво французькій граматиці. Серед них можна виділити такі словосполучення, як «attorney general» (адвокат загальної практики), «fee simple absolute» (абсолютне право власності), «letters testamentary» (дозвіл суду на вступ права спадкування) та ін. Французька законна мова не тільки збагачувала лексику англійської мови, а й вносила деякі не характерні їй граматичні форми. Однією з таких форм було дієприкметник минулого часу із суфіксом «-ee», який позначає людину – об'єкта дії. Це закінчення мають такі слова, як «lessee» (орендар), «vendee» (покупець), «bailee» (депозитарій), «employee» (працівник), «trustee» (довірена особа) та ін. Або суфікс «-able», вилучений з таких запозичень, як «acceptable» (прийнят-

ний) при «ассерт» (брати), суфікс «-ence» з «difference, excellence, evidence, violence» і тому подібні [5, с. 39].

Цікавим є дослідження з лінгвістичної точки зору так званих «Year Books» – щорічних судових хронік, які велися в основному французькою мовою. Саме їх вважатимуться основним джерелом французької юридичної лексики. Це перші правові звіти Англії, деталізовані описи судових засідань, які включали питання судді та аргументи адвоката. До наших днів дійшли деякі уривки хронік, одна з них датується 1319 роком. Вони збереглися в безперервній серії з 1268 по 1535 роки, охоплюючи правління короля Едуарда I до Генріха VIII. Мова оригінальних рукописів і видань була латиною або юридичною французькою. У коментарях до дефініції юридичної французької («Law French») Black's Law dictionary написано: «... на момент введення вона була найкращою формою мови, на якому говорила Нормандія». Більшість слів, що використовуються у повсякденній англійській мові, свого часу, належали юридичному французькому. Ранні випадки застосування французьких слів «appeal, demand, heir and indictment» були юридичного характеру [6, с. 124]. У 1650 році Парламентом був виданий законодавчий акт, за яким усі звіти про судові рішення, а також будь-які інші книги з права мають бути переведені з французької на англійську мову. Але перекладами юридичних документів займалися люди, які недостатньо добре володіли англійською мовою, тому вони не могли підбирати англійські еквіваленти кожному поняттю. Середньовічні рукописи були зібрані студентами-юристами. Через війну слова перейшли у англійську мову без перекладу у вигляді, у якому вживалися до того [7, р. 553].

Якщо брати до уваги дієслова, що належать до юриспруденції, можна сказати, що процес їх спрощення полягав у втраті інфінітивного закінчення. Наприклад, дієслова «interpleader» і «joinder» втратили закінчення і почали вживатися як «to interplead» і «to join». Це сталося тому, що в англійській мові показником інфінітива є не закінчення, а частка перед дієсловом. Ще одним способом поширення французьких слів до англійської мови були алітераційні (ті, які базуються на явищі алітерації) пари синонімів. Два слова, що звучать схожим чином і дуже близькі за значенням, поєднувалися за допомогою «and», і виходила синонімічна пара, характерна для офіційного стилю мови. Однією з найпоширенішими в юридичному мовленні пар є «breaking and entering» (злом і проникнення). Два слова мають різне походження: «breaking» має давньоанглійське коріння, а «entering» – давньофранцузьке. Аналогічна структура у «had and received» (отриманий), «acknowledge and confess» (визнання) і «will and testament» (Заповіт). Перевага цих синонімічних пар перед окремими запозиченнями полягає в тому, що для носіїв англійської мови звучить слово і відразу його приблизний переклад французькою мовою. Це дозволяло легше і швидше запам'ятовувати іншомовну лексику. Як приклад, можна навести кілька виразів, які досі широко використовуються у правовому контексті: «chose in action / chose in possession» – обидва вислови прийшли з французької, тому досі слідують французькому принципу вимови, можна перекласти як «нематеріальне майно» і «майно у володінні». (Daniel W., 1986, с. 141) «Voir dire» – так називається процедура відбору присяжних, особливо в США. Сама фраза «voir dire», або «voire dire», буквально переводиться як «говорити правду». В сучасній французькій мові «voir» означає «бачити», однак у даному контексті ми маємо справу не з ним, а з його давньофранцузьким омонімом, який напряду походить від латинського «vera(verum)» – «правда» [8, р. 179]. Даний термін використовується щодо процедури відбору присяжних, які будуть задіяні в ході судового розгляду.

В наш час поширення юридичної французької мови сповільнилося, хоч і необхідно відзначити той факт, що в Суді ЄС французька мова – є єдиною робочою мовою. Роль французької мови помітна і сьогодні: навіть говорячи англійською мовою, фахівці в Суді ЄС використовують французькі терміни: «juge-rapporteur», «avocat général», «justice», «dossier», «faux», «laissez-faire», «recipient», «sabotage», «valid» і т.д. Знання французької мови є обов'язковою вимогою для всіх працівників Суду. У 1632 році уряд Едуарда III видав статут, який є одним

із найвідоміших, але з найменш зрозумілою заявою про використання розмовної англійської в середньовічній Англії. Законодавство вимагало, щоб англійська, а не французька мова була обов'язковою мовою усного спілкування в всіх королівських та дворянських судах країни [9, р. 750]. Тільки до 1730 року, у зв'язку з тим, що люди, яких викликали до суду, не розуміли мови, якою велося судочинство, було вирішено переходити на англійську мову. І лише після цього юристи почали використовувати спеціальні терміни англійською мовою. У 1731 році судові розгляди перестали проводитися французькою та латинською мовами [10, р. 35]. Французька мова поступово втратила лінгвістичну монополію у вивченні права, хоча офіційні записи статутів вели французькою та латиною.

Висновки. У процесі дослідження встановлено, що французькі запозичення відіграли визначальну роль у формуванні юридичної термінології англійської мови. Їхній вплив є результатом тривалої історичної взаємодії, що бере початок із Нормандського завоювання. Запозичення охоплюють не лише лексику, а й граматичні структури (наприклад, постпозицію прикметника або суфікси -ee, -able), що збереглися в англійському правовому дискурсі до сьогодні. Сформувалася специфічна підсистема – «Law French», яка залишила тривалий слід у юридичних текстах, документах і фразеології. Аналіз показав, що частина французьких термінів не була перекладена й закріпилася в англійській юридичній мові в оригінальному вигляді.

Також виявлено, що явище «Franglais» у юридичному контексті не є сучасним трендом, а має глибоке історичне коріння як форма міжмовної інтеграції. У цьому полягає практична цінність та наукова новизна дослідження.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що сучасна юридична англійська значною мірою ґрунтується на французькому лексико-граматичному підґрунті, знання якого є ключовим для перекладачів, викладачів, юристів міжнародного профілю та дослідників правничого дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію : автореф. дис. канд. філол. наук. 2007. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3a35a1ce-87c6-41d2-8cb9-708795424cb0/content>
2. Англо-український словник юридичних термінів / укл. М. Є. Олексєєв ; ред. С. В. Ківалов, В. Я. Мізецька. Одеса : Юридична література, 2004.
3. Williams J. M. *Origins of the English language*. New York, NY : Simon and Schuster, 1975.
4. Леперт О. А., Лагута Г. І., Шарамко С. В. Французькі запозичення в англійській мові : тези доп. наук. конф. Сумський державний університет, 2018. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67689>
5. Верховенцева О. М., Мельник Є. Ю. Місце та роль запозичень з англійської мови у сучасній французькій мові. Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку, 2017, с. 39–47. URL: http://imv.nau.edu.ua/images/stories/201712/ukrisvit_0217.pdf
6. *Black's law dictionary : definitions of the terms and phrases of American and English jurisprudence, ancient and modern* / ed. B. A. Garner. 5th ed. St. Paul, MN : West Publishing Co., 1979.
7. B. J. H., Maitland F. W. Year Books of Edward II., Vol. II, 2 & 3 Edward II, A. D. 1308–9 and 1309–10. *Harvard Law Review*. 1905, vol. 18(7), p. 553. DOI: <https://doi.org/10.2307/1323304>
8. Daniel W. *Legal terminology: An historical guide to the technical language of law*. Broadview Press, 1986.
9. Ormrod W. M. The use of English: Language, law, and political culture in fourteenth-century England. *Speculum*. 2003. Vol. 78(3), p. 750–783.
10. *The Oxford handbook of language and law* / eds. L. M. Solan, P. M. Tiersma. Oxford : Oxford University Press, 2012. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199572120.001.0001>

Дата надходження статті: 26.05.2025

Дата прийняття статті: 02.07.2025

Опубліковано: 16.10.2025